

Ա Ր Ա Ր Ա Տ

ԹԻԻ Է. — ՇՐՋԱՆ ԻԱ. 1889 ՏԱՐԻ ԻԲ. ՏԱԽԻՍ՝ 31

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՅԱՅՏՆՈՒԻԼՆ՝ ԱԶԳՆԻ ԳԼԻԻՆ ԵԿԱԾԻ
ՇԻ ԳԱԼԻՔՆԵՐԻ ՄԷՋ.

Շնորհակալ եղէք Տիրոջն ու քարոզիցէք Նորա անուեր,
պատմեցէք ազգերի մէջ Նորա արած գործն: (Սաղմ. ՃԵ, 1:)

Աշխարհիս Տէրն երեք կերպով է յայտնել իրան մաշկանացու
մորգաց, — և այս կայր ազգը համարձակուում է այդ մասին
կատկած ունենալ, Նա յայտնել է իրան իբրև Արարիչ, մեզ շրջա-

պատուղ բնութեան հրաշալիքների մէջ. նա յայտնել է իրան իբրև մարդկային ազգի Հայր՝ Յիսուսի Գրիստոսի միջոցաւ. նա յայտնել է իրան իբրև յաւիտենական Նախախնամութիւն՝ մեր մէջ ամենայնոցիկ որպէս և բոլոր մարդկային ազգի գլխին եկած ու գալիքի մէջ: Բնութիւնը, «որքէ գիշիւ և ոչխարէն» պարտաւորութիւնը սուրբ և վաւերական վկայութիւններն են, որ վկայ են Նրա մեծութեանը, սիրոյն ու խնամքին:

Երբոր աչքս գցում եմ մահկանացու մարդոց վրայ, որ իրանց այլ և այլ լեզուներովն ու կերպարանքովն աշխարհիս երեսին բնակուում են, մի զարմանալի խառնուրդ եմ տեսնում, պարզութեան ու մեծ նրբութեան՝ կամ կատարելագործութեան, կրթութեան ու անկրթութեան, մտքի լուսաւորութեան ու վայրենութեան. բայց ամեն տեղ էլ միևնոյն ժամանակ տեսնում եմ նրանց մէջը գտնուած շատ իմաստուն և ազնիւ մարդոց ջանքն, որ ունեցել են միշտ՝ ուրիշներին մոքով ու սրտով բարձրացնելու և կատարելութեան տանելու:

Նաո հին ժամանակների մէջ՝ իբրև միգի մէջ տեսնում եմ անյայտ ազգեր, որ աշխարհումս բնակուել ու ապրել են: Նրանք պէտքեր քիչ են ունեցել. երկիրն, որի վրայ ապրել են, իրանց ապրուստը տուել է, ուզում եմ ասել, իրանց սնունդն ու հագուստը: Բայց թէև չեն ունեցել, կամ իրանց յայտնի էլ չեն եղել այժմեան արհեստներն ու գիտութիւններն, որ հազարաւոր տարիների փորձառութեան ու մտածողութեան պտուղն էին, էլի ունեցել են մարդոց ամենաբարձր յարաբերութիւնների մասին բաւական մօտեցող գաղափարներ: Նրանք հասկոնում են եղել մի մի բան բնութեան օրէնքներից, որ կան երկրիս վրայ ու երկնքում, ուր որ աստղերը շարժում են իրանց անփոփոխ ճանապարհներով:

Մարդիկը բազմացել են, գուրս եկել իրանց բնակուած տեղերից ու գաղթել այլ և այլ ուղղութիւններով զանազան կողմեր, ինչու որ Աստուած կամեցել է, որ բոլոր երկրիս վրայ նրանք բնակուած լինին ու հողը մշակած: Որքան որ աւելի հեռացել են իրանց հայրերի առաջուան բնակատեղերից, որչափ որ աւելի մաքաւել, մրցել են տարերքի կատաղութեան կամ

երկրի բրտութեան հետ, այնչափ աւելի նրանց խելքն ու փոր-
ձառութիւնն աւելացել է:

Ատոռած տուել է նրանց մի խիստ դաստիարակ—այդ՝ Կալիքն է եղել: Կարիքը տորկեցրիւ է նրանց հնարագէտ լինել, օգտա-
կարը գտնել, որտեղ որ ծածկուած է եղել, ու զարգացնել
իրանց մէջ այն ուժերն, որոնց՝ իրանց մէջ գտնուելուն մասին
առաջ տեղեկութիւն չեն ունեցել: Եւ ինչ որ հայրերն իրանց
պարզութիւնովը հնարել են, թոռները քիչ քիչ կատարելա-
գործել են: Պապերի իմաստութիւնն՝ իբրեւ զարմանալի մի
զրոյց՝ բերնէ բերան անց է կացել ու հասել իրանցից յետոյ
եկող սերնդին ու սրանցից՝ աւելի զարգացրած ու հարստաց-
րած կերպով հասել է իրանց զաւակներին, այնպէս որ՝ մեր ժա-
մանակումն ամենօրեայ կեանքից ամենաունտեղեկներն ան-
գամ գիտեն այն ամեն բանն, ինչ որ հազարաւոր տարիներից
առաջ ամենաուսեալների զարգացմանը առարկայ կամ մի հա-
զուագիւտ գանձ է եղել:

Նրբոր մի թագաւորութիւն՝ խաղաղութեան օրերում՝ ծաղ-
կել է արուեստների մէջ. իւր հարստութեան փառքովը փայ-
լում է եղել: Բայց հարուստների փառքն ու փայլը շատ ան-
գամ շարժել է իրանցից պակաս յաջողութեան մէջ եղողների
նախանձն. հարստացած ժողովրդի գոռոզութիւնն՝ իրանց իշ-
խանութեան լծի տակ քցածների ընդդիմութիւնն է առաջ
բերել. զեղխութիւնով ու անառակութիւնով՝ իրանց վարք ու
բարքի որպէս և սովորութիւնների դէպի վատը փոխուելը,
փչանալը՝ աւելի է տուել, որ բոլոր տեղացի բնակիչներն՝ ինք-
նասիրութիւնով՝ իրանց շահը պառնեն, և այդպիսով ամբողջ
տէրութիւնը քանդուել է: Այդ ժամանակ շատ անգամ ան-
ծանօթ երկրներից վայրենի ազգեր պատերազմով յարձակուել
են՝ ու իրանց վրայ ամենեւին թանկ չի նստել այն որան, որ հեշ-
տութեամբ ձեռք են քցել, և որ մեծ արժէք է ունեցել, Բար-
բարոսները, հիանալով իրանց ձեռքն ընկած ազգի ու երկրի
գեղեցկութեան, ուսման և հարստութեան կախարդանքի վրայ,
ամաչել են իրանց անհնարին բրտութիւնից: Իրանք էլ մասնակ-
ցիլ են յաղթուածների ունեցած բարիքին ու լուսաւորել են

խրանց միտքն այն ազգի գիտութիւններովն։ Այսպէս առաջ և
գնացել մարդկային մտքի կատարելագործութիւնն ու տարա-
ժեղ իւրազգեցողութիւնն ու իշխանութիւնն աւելի մեծ երկր-
ների ու ազգերի վրայ։

Այսօր էլ դեռ շատ կան կարճատես մահկանացու մարդիկ,
որ ախտոտում են անհետանալն երբեմն փառաւոր թագաւոր-
ութիւնների, որ արժեքատուների ու գիտութիւնների մէջ մեծ
անուն ու պատիւ էին ստացել, ու մտածում մինչև անգամ ներ-
կայ ժամանակիս էլ գլխաւոր ուսուցիչների փառքն ու պա-
ռիւն են խայելում։ Այսպիսի մարդիկ առիթ կուեննողին, կար-
ծիւմ կատարած տանելու այն փեմ վիճակի վրայ, որ սահմանել է
Աստուած աշխարհումս մարդկային ազգի համար, ի՞նչպէս
կարելի է ուսում են նորոգել, ի՞նչպէս կարելի է Աստուծոյ
կամքը լինի, որ ազգերը միշտ աւելի իմաստուն, աւելի ազնիւ,
աւելի սգաւոր, աւելի բազմաւոր լինին, երբ որ ինքը թոյլ է
տալիս, որ մի ինքնակոչ՝ յանդուգն աշխարհակալ լուսաւոր-
եալ ազգերի ամենալուր բոնը, կարճ ժամանակ գոյութիւն ու-
նենալուց յետոյ, ոչնչացնի նրա համար, որ իւր սիրտն այդպէս
է ուղում և իւր կամքն պէտք է առաջ տանի։ Այս ինչ ասեմ։
ոմենիմաստ Բակի իմաստութեան վրայ այդպէս կատարած տա-
նողները չեն մոտածում, որ մի ազգի արժանաւորութիւնն ոչ
թէ նրա ունեցած գիտութիւնն է, կամ ինչքը, այլ նրա Բարոյա-
կանաբնութեան փայնը չեն մոտածում, որ աշխարհիս երեւոյցը ջրն-
ջուրած այն բաւաւորութեամբ ազգերն, իրանց անհետանալուց
առաջ, արդէն վտղոց դադարած են են եղել ազնիւ, ազատ և
խելագէտ բազմաւոր լինելուց, չեն մոտածում, որ առանց այդ
կորստին՝ ոչ Յիսուսի կրօնն այդպէս շուտով կտարածուէր աշ-
խարհիս վրայ, և ոչ էլ մենք այժմ կուեննայինք այնչափ ազ-
նուութիւն, որի վրայ այսօր ուրախ ենք։

Մարդկային մտքի ու սրտի կատարելագործութիւնը մի չը-
հանդիպող կրակի է նման, որ ամեն բխտ, վայրենի երկրաւոր
բանն այրում է ու ոչնչացնում, մինչև որ քանդուած թագա-
ւորութիւնների իշտականների տակից կրկին առաջ է գալիս
աւելի պայծառ և աւելի շատ տեղ տարածուող կերպով և

վերջապէս բոլոր աշխարհս բռնում ու բոլոր ազգերին լուսաւորում:

Դեռ շատ հազար տարիներ չեն անց կացել, որ սարսափելի բարբարոսութիւն էր տիրում աշխարհիս ազգերի մէջ: Ո՞ւմ յայտնի չէ, որ դեռ հազիւ հազար տարի առաջ՝ այժմ՝ քաղաքակրթութեամբ և լուսաւորութեամբ Գերմանիոյ բնակիչներն էլ նման էին Ամերիկայի շատ հին անտառների վայրենիներին, իրանց չտոտւածներին մարդիկ էին մատաղ անում ուրիշ կենդանիների նման և ապրում էին աւելի իրանց աւարառութիւններով, քան թէ իրանց հսլը մշակելով: Ո՞ւմ յայտնի չէ, որ մի քանի հարիւր տարի առաջ աշխարհիս հեռավոր կողմերում բողմութիւ տեղեր կային՝ և այժմն էլ դեռ կան՝ որ նոր են սկսում՝ այն էլ ողորմելի կերպով՝ Ինչ ու քիչ զարգանալ, բան սովորել և ազնուանալ:

Այսօր, որ դու քո տնակիդ մէջ, քո սրտիդ մօտիկ ընտանիքիդ շրջանի մէջ կարողանում ես վայելել կեանքի անորժակութիւնն՝ ու շատ կողմից բան չի պակսում քեզ, որ լաւ, ուրախ սպրեւ, ինչպէս որ քո սիրտդ է ուզում՝ որ դու այսօր կարողանում ես քո խելքդ գիտութեան լուսով զարգացնել ու լուսաւորել, քո զաւակներիդ հարկաւոր բաները սորվեցնել՝ Աստուծոյ, բնութեան և աշխարհի վրայ, միթէ չգիտես, որ մի ժամանակ երկրի այդ իսկ տեղում, ուր դու այժմ բնակւում ես, քո նախնիքդ՝ անտառի կենդանիների նման՝ կաղին էին հաւաքում, որ ապրեն. այն գիտես, որ սիրուն գիւղեր և բողմամարդ քաղաքներ են շինուած այն տեղերն, ուր որ մի ժամանակ ձաճճային անբնակ տեղերում վայրենի ցուլեր էին բնակում. իսկ այժմ կիւրակէ օրուան ժամի զանգերն կանչում են մարդոց իրանց երկնաւոր Հօրն երկրպագութիւն անելու այն տեղերում, ուր որ մի ժամանակ տիրւնաներկ սեղանները մարդկային զոհեր էին անյագ ուտում. այս ամեն բանը հազարաւոր տալիներէից առաջ ազգերի ունեցած վիճակի պլտուղն է, Աստուծոյ ամենիմաստ և ամենառքանչելի նախախնամութեան, առաջնորդութեան և տնօրէնութեան հետեւանքն է: Այստեղ այնպիսի գարմանալի կապով կապուած, հիւսուած

են իրար հետ ամենամեծ բանն ամենափոքրիկ բանի հետ, ամենահեռաւոր բանն ամենամերձաւոր բանի հետ, շատ վաղուց անց կացածն՝ ամենահեռաւոր ապագայի հետ՝ որ մարդուս խելքն երբէք թուրը չաւ ըմբռնել, երբէք կատարելապէս քննել ու հասկանալ չէ կարող: Այս տեղ է, որ Աստուածութիւնն իւր իմաստութիւնովն փառաւոր կերպով իրան յայտնել է — և այն ազգերն, որ, մեր մեռնելուց հազարաւոր տարիներէից յետոյ, այս երկրագնդիս վրայ կընակեն, Աստուծոյ այսպէս յայտնուելովը մեզոնից աւելի պարզ ու պայծառ կերպով կըհասկանան:

Այսպիսի փորձառութիւններից ու պատմութեան վկայութիւններից յետոյ՝ եթէ որ էլ չես կասկածում, որ ամեն բան կառավարող Աստուծոյ ձեռքը կայ ազգերի ու մարդոց ունեցած վիճակին մէջ, նրա վսեմ նպատակների բարի լինելու մէջ, — էլ ինչո՞ւ համար ես տխուր կանգնել ու զանգատուում այն ժամանակի վրայ, որոյ մէջ ապրում ես: Ազգերն ու իրանց վրայ իշխողները մի բան ունում են այն հանգամանքներին մտիկ տալով, որ վաղանցուկ բոլէն իրանց ցոյց է տալիս. բայց թէ նրանից յետոյ եկող բոլէն ինչ պիտի բերի իրանց, այդ բանը հաշուի տակ քցել չեն կարող: Իրանց խելօքութիւնն ունայն է, երբոր բողբաւորութիւնն էլ հետը չի օգնում. և այս բաղդաւորութիւնն՝ Աստուծոյ կարգադրութիւնն է, ոչ թէ դիպուածի խազն:

Աշխարհիս մէջ պատահած չար բանն էլ Աստուծոյ ձեռիցն է գալիս: Ինչպէս որ մի մասնաւոր մարդու կեանքի մէջ՝ կամ մի ընտանեքի մէջ՝ փրկութեան օրեր կան, այսպէս էլ ազգերի կեանքի մէջ, որ շատ անգամ միրկի սոստիլութիւնով գալիս են իրանց վրան: Սուրբ ազդարարութիւններ են այս փորձանքներն, որ մի ազգ շատ հաստատ կերպով յոյսը չզնի ժամանակի բերքի վրայ: Ո՛չ երկրի պողաբերութիւնն, ո՛չ առուտուրի ծաղկած վիճակն, ո՛չ արտաբին խաղաղութիւնն, ոչ էլ մի երկրի շատ լաւ կազմակերպութիւնն և իմաստուն կառավարութիւնն է հիմնաւոր անում մի տէրութեան բաղդաւորութիւնն այլ միայն աղբի առաքինութիւնն ու նրա ապաքինիչ Աստուծոյ: Այն բո-

լոր արտաքին առաւելութիւններն, որ կան, կարող են երկար չքաշել՝ ու մի օր ոչ միայն խանգարուել, այլ և շատ շուտ բոլորովին ոչընչանալ։ Ինչու որ ժամանակի պարգեւներն են ու հանգամանաց վիճակին էլ ենթարկուում են։ Այսպէս է որոշուած Աստուծոյ խորհրդի մէջ, և երանի այն ազգին, որ փորձութեան կրակի մէջ իւր կեղտերիցը կմաքրուի՝ և այդ բովիցն ազնուացած դուրս կգայ։

Աստուծոյ յայտնուիլն կամ յայտնածը մեզ, որ հասկանում ենք աշխարհի պատմութիւնից, մեզ սովորեցնում է թէ՛ մենք, իբրև իմաստուններ՝ ամեն փոփոխութիւնների մէջ ինչից պէտք է վախենանք և ինչ բանի յոյս ունենանք։ Մենք աշխարհիս պատմութիւնից սովորել ենք, որ ոչ մի բան երկարատեւ չէ, բացի ճշմարիտ ու բարի բանից. որ ամեն պակասաւոր բան փչանում է, եթէ որ միլիոնաւոր զինաւորուած զօրականներ էլ վրան հսկէին ու պահանջէին. թէ աշխարհիս մեծամեծ տէրութիւնները վերջապէս պէտք է կործանուին, երբոր քաղաքակիցները մարմնապաշտութիւնով մեղկացած, թուլացած, բոլորի բաղաւորութիւնն իրանց սեպհական բարիքը չեն համարում, այլ իրանց ինքնասիրութեան իրանց շահը պտուելու վրայ՝ մոռանում են հասարակաց բարիքն ու գերութիւնն աւելի տանելի են համարում, քան թէ հայրենիքի համար իրանց կեանքը զոհելը։ Մենք սովորեցինք ազգերի գլխին եկածներից, որ առաքինութիւնով՝ և մէկի՝ ամենի համար իւր անձը զոհելովը հասարակագուտ գործում, որպէս և բոլորի՝ մէկի համար նոյն կերպով մտածելն ու գործելը՝ փոքրիկ տէրութիւնները զօրացել են. և ընդհակառակն՝ բնակիչների մոլութիւններով՝ զօրեղ տէրութիւնները քայքայուել, քանդուել են։ Ինչո՞ւ ենք գանգատուում այս ու այն բանի վրայ, որ փչացաւ. չէնք մեր իսկ պակասութիւնից ու մեր թուլութիւնովը չէ՞ր, ինքներս պատճառ չեղա՞նք շուտ փչանալուն։ Ինչո՞ւ ենք շատ անգամ յոյսներս կտրում, որ բաղդաւոր օրեր գեւ էլի կունենանք։ Մի՞թէ մեր ամենի միացած առաքինութիւնն, երբ որ մի ամբողջ ազգ ընդունակ լինէր մի առաքինութիւն ունենալու, չէր կարող շատ բան մինչև ցայժմ եղածից աւելի գեղե-

ցիկ կերպով աշխարհի առաջը հանել: Միթէ Աստուած բարւոյ Աստուած չէ, կամ միթէ նրա զօրութիւնը տկարացել է:

Ուրեմն սիրտ առէք: Միտքներդ բերէք ամենակարող Աստուծուն, ու միացէք աւելի ազնիւ մտքեր ունենալու, այրական քաջութիւնով: Ինչպէս Եսայի մորգարէն ատում է, «Յաւիտեան Տիրոջ վրայ յայաներդ գրէք, ինչու որ Տէրն ու Աստուածը յաւիտեան կ'էմ: Ինչու որ նա է բարձր տեղերում՝ բնակւողներին խոնարհեցնում. նա է բարձր քաղաքը ցածրացնում, մինչև գետինը ցածրացնում, հողի հետ հաւասար անում, որ ոտնակոխ լինի աղքատների ոտերուն ու չքաւորների գարշապարուն:

Ոչ ոք, իրան աւելի խելօք համարելով, իշխանութիւն ձեռքն ունեցողի արածը չպարտաւի, չդատապարտի: Ոչ ոք քննիչ չկարգի ինքն իրան ու չքննի նրանց արած կարգադրութիւններն ու տուած վճիռներն, առանց իմանալու ամեն հոգեամեղների ոյժն, որից թելադրուած կամ ստիպուած, վճռել են, որ այս կամ այն բանը լինի կամ կատարուի. աւելի լաւ է, որ ամեն մի մարդ դատի իւր իսկ արածները:

Իսկ ուր իշխանութիւնը պարտաւում ես ու հայհոյում անտմօթ կերպով և նրա կարգադրութիւնները պախարակում, իբրև թէ նրանց խորհրդին նուիրուած ոմն լինելիք գուր նրանց արածի վրայ ծուռ աչքով ես մտիկ տալի, իբրև թէ մեծ վնասի ու կորստի պատճառ են, առաջ ինքդ քեզ հարցուր թէ՛ ես ինչ եմ արել իմ քաղաքակիցներին, իմ հայրենիքիս բարեւաւութեան համար: Արդեօք առանց ինքնաւերութեան ու սնուփառութեան օգնել եմ պահպանելու իմ բնակաւայրիս հաստատութիւններն, որ ծաղկած վիճակի հասնեն: Արդեօք ես առաջինն եղել եմ, որ օրինակ եմ տուել ուրիշ և ուրախութեամբ օրէնքներին հնազանդելու ու իմ քաղաքակիցներին էլ յորդորել եմ, որ նայն անեն: Արդեօք միշտ սանձել եմ իմ կիրքս և ամեն մի կուսակցութիւնից հեռու եմ ինձ պահել, և իմ ազդեցութիւնս այն տեղ գործ ածել, որ կուսակցութիւնների բաժանուածներին հոտարակաց բարւոյն համար միացնեմ, իրարից բաժանուած, հեռացած քաղաքակիցներին

Հաշտեցնեմ և ամենին էլ ազատութեան ոռար գործի համար սգեւորեմ: Արդեօք ես առաջինն եմ եղել, որ վարք ու բարքի պարզութեան զգալի օրինակ տուած լինիմ և առաքինութիւնը՝ փողից, ինչքից ու կեանքից աւելի սիրե՞լ եմ:

Իսկ որ ուրիշներին դատում ես, առաջ ինքդ քեզ դատիր: Եւ երբ որ չես կարող գու ինքդ քո առաջդ կանգնել, զգուշացիր քո դատապարտութեան վճիռն ուրիշների վրայ տալու:

Ես պէտք է էլի դառնամ Յիսուսի իմաստութեանն՝ և այն առաքինութիւններովն, որ գործ եմ գնում Աստուածանից ինձ տուած իմ մեծ կամ փոքր գործունէութեան շրջանիս մէջ՝ օգնեմ հասարակաց կարգի պահպանութեանը, խաղաղութեանը, հանգստութեանն ու միաբանութեանն, և եղբայրակիցներին համար ամեն բան զսոսի սիրոյ հաստատութեանն: Այս բանին պիտի յորգորեմ ու սիրտ տամ նրանց, որոնք որ իմս են, այս բանի մէջ պիտի մեծացնեմ լուրջ կերպով իմ գաւազներին: որ Աստուած ինձ պարգեւել է:

Բարի բանը կ'մնայ, չի խանգարուիլ, չի փչանալ. միայն պակասաւոր բանը կ'աւերուի, կ'ոչընչանայ: Այս բանն են ինձ սովորեցնում Աստուծոյ յայտնութիւններն ազգերի ունեցած վիճակների մէջ: Սորա համար ես էլ ուրիշների հետ միասին գործ կատարեմ՝ առանց կողմնապահութեան՝ միայն բարի և ուղիղ բանի համար, որ տեղ որ կարող եմ: Այսպէս կարող եմ ես յուսալ, որ իմ փոքրիկ գործերս էլ Աստուծոյ օրհնող տնօրէնութիւնովը մի լումայ կ'լինին աշխարհիս բարւոյն համար. այսպէս են օգնում իմ տկար ուժերս Աստուծոյ մեծ քաղաքը երկրիս վրայ հաստատելու:

Այս, մարդկային ազգի Հայր. Իսկ տեսնում ես մեր յանցանքը. բայց մինչև անգամ կորուստն էլ, որ մեր յանցանքիցն է յառաջ գալիս մեզ և մեր զաւակների համար՝ Քո իմաստութիւնովդ ի բարին պիտի ծառայի: Սարսափելով մոլութեան չարիքից, որին որ մենք ծառայում ենք, ազատում ենք մեզ, կրկին փախչելով առաքինութեան գիրկն՝ և այն թշուառութիւնիցն, որ մեր կրքերն մեզ պատճառեցին, ընկնում ենք երջանկութեան մէջ, որ Յիսուսի Քրիստոսի վարդապետութիւ-

նիցն է մեզ համար բղիում: Դու կամենում ես, ո՞վ Աստուծո՞ւ, մարդկային տղգի կատարելութիւնը, միաբանութիւնն ու խաղաղութիւնը: Այդ նպատակն ունին Քո մեծ տնօրէնութիւններն երկրագնդիս ընտկիչների կեանքումն եղած իրողութիւնների մէջ: Երանի թէ մենք այս Քո յայտնութիւններդ հասկանայինք, բայց աւա՜ղ, շատ անգամ չենք հասկանում: Եւ մեր միմեանց չընդունելն իբրեւ միեւնոյն մարմնոյ անդամներ, և միշտ աշխատելն, որ մեր ինքնասիրութիւնն ու մեր կրքերն իրանց զոհերն ունենան՝ ազգերի քաշածների միտի աղբիւրն է:

Այսուհետեւ հեռու լինի ինձանից տրտնջելը. Քո ինձ համար արած կարգաւորութիւնից. հեռու լինի ամեն մի կասկած, որ օգտակար են Քո տնօրէնութիւններդ ազգերի ունեցած վիճակների համար, որ ուղղուին: Մեր մեղքի մէջն է մեր դատաւարութիւնն, մեր առաքինութեան մէջն է մեր ոյժն ու մեծութիւնն: Առաջնորդի՛ր մեզ, ո՞վ Տէր, Քո անքննելի խորհրդովդ և վերջապէս ընդունի՛ր մեզ իբրեւ ոչ բոլորովին Քո անարժան զաւակներդ:

Գ. Ե. Ա.

ՓՈՔՐ ԲԱՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ.

«Որ ի փոքուն հաւատարիմ է, եւ ի բազմին հաւատարիմ է» . (Ղուկ. ԺԶ. 10).

Երբ մենք, ուշի ուշով, մոռիկ ենք տալիս Աստուծոյ գործոց վրայ՝ դրանք մեզ երեւում են միշտ երկու, միաջափ զարմանալի, տեսակով—անհուն մեծութիւն և անհուն փոքրութիւն:—Մի կողմից՝ տիեզերքի անեղր և անսահման տարածութիւն, որ ոչ մի թուանշանով կարելի չէ արտայայտել և որոյ հանգէպ՝ ամենալառ երեւակայութիւնն անգամ շշմլուում է. և անվախճան դարեր, որոնք յաւիտեանս ժամանակաց փոխանակում են միմեանց, Իսկ միւս կողմից՝ կեանքի ոչ նուազ զարմանալի երեւոյթ—կեանքի, որ իւր բոլոր հրաշքներով, բացվում է մեր